

Debatten om barn og vold i mediene - et tilsvar

Atle Dyregrov
Senter for Krisepsykologi
atle@uib.no

Brandtzæg og Heim har gjort et poeng av det de kaller «Dyregrovs forenklinger» i forbindelse med et innlegg i dette nummer av Tidsskriftet. De oppfatter min og andres kritikk mot vold i mediene som en kritikk mot bruk av medier generelt. Da er de selv med å skape en polarisering som ikke er til stede. De postulerer at på den ene siden er det en gruppe som argumenterer for en direkte årsakssammenheng mellom barns bruk av voldsmedier og aggresjon, og så skriver de «På motsatt side står fagfolk som mener at barna takler den nye medie-virkeligheten, og at mediene kan ha en positiv påvirkning på barns utvikling».

Jeg tror bestemt at barns utvikling positivt kan påvirkes av god mediebruk og føler meg ikke komfortabel med å bli plassert bare i første gruppen. Dette er som å sammenligne holdninger til det å ha noe i munnen, på den ene siden de som mener det er skadelig å ha en røyk i munnen, og på den andre siden de som mener det er bra å tygge på sukkerfri tyggegummi. Den logiske motpolen ville være om Brandtzæg og Heim kan påvise at vold og aggresjon i mediene skulle ha en positiv påvirkning på barns utvikling, og det tror jeg neppe de er i stand til. At spill med voldsinnhold i Norge kommer på tredjeplass når det gjelder spillpreferanser er helt irrelevant i forhold til debatten om vold påvirker barns aggresjon.

Når jeg engasjerte meg i debatten, var det ikke med generell kritikk av barns mediebruk, men i forhold til voldselementene. Det er all grunn til å tro at barns fortrolighet med for eksempel data og dataspill gir dem fortrinn i den moderne datateknologiens verden, og at positiv utvikling kan stimuleres både gjennom TV-titting og data-bruk. Det er selvfølgelig programmene og aktiviteten som er avgjørende for hva som utvikles og stimuleres.

Dyregrovs «forenklinger»

Jeg har skrevet en kronikk og et debattinnlegg på området medievold, en om vold på film og TV i 2001 (Dyregrov, 2001), den andre i 2004 om voldelige videospill (Dyregrov, 2004). Den første fra august 2001 hadde tittelen «Vold på film og tv fører til aggresjon» og sto på trykk i Dagbladet. Denne har ikke Brandtzæg og Heim referert til, og jeg antar at den ikke er lest. I denne kronikken presenterer jeg en artikkel skrevet av psykologene Brad J. Bushman og Craig A. Anderson (2001) publisert i American Psychologist. Her gjennomgår forfatterne studier over virkningen av vold i media på barn. Både i denne kronikken og den Brandtzæg og Heim siterer fra Aftenposten er det ikke mine forenklinger de derved henviser til, det er Bushman og Anderson sine. Det betyr ikke at jeg ikke tar ansvar for det jeg har skrevet, men det bygger på solid dokumentasjon fra anerkjente forskere – kanskje de fremste på dette området.

I sin metaanalyse gjennomgår de 202 uavhengige utvalg som til sammen inkluderer 43 306 deltagere. De tar for seg både korrelasjonelle, eksperimentelle og longitudinelle studier. De ser på studiene i femårsintervaller fra 1975 frem til år 2000, og viser at sammenhengen mellom vold på film og TV og barns aggresjon er større i eksperimentelle studier enn i korrelasjonelle studier, dog slik at sammenhengen mellom vold på film og TV og aggresjon har økt over tid i korrelasjonelle undersøkelser og svakt sunket i eksperimentelle. Det er ingen forenkling å hevde en sammenheng på grunnlag av dette.

Det er selvsagt at en på grunnlag av korrelasjonelle design ikke kan trekke entydige årsakssammenhenger, men her støttes altså årsaksforklaringene av en rekke studier som tillater sterkere konklusjoner med hensyn til retning av påvirkningen. Når det gjøres et poeng av at sammenhengen mellom medie vold og aggresjon er på høyde med andre uhelse-sammenhenger (kondombruk og HIV-risiko, passiv røyking på jobben og lungekreft), er det fordi tilsvarende størrelse på sammenhenger på disse områdene har utløst massive tiltak for å begrense skadevirkninger. Jeg er fristet til å tro at det kanskje passer Brandtzæg og Heim å forenkle min fremstilling slik at meningene polariseres? Det er selvfølgelig slik at aggresjon og vold har en multikausal bakgrunn og at eksponering for vold på film, TV eller data sjelden er tilstrekkelig for å forklare aggresjon. Det er også grunn til å tro at de som ser mye vold i media også er omgitt av andre risikofaktorer, og at gjentatt eksponering for voldsmodeller både i nærmiljø og media utgjør den største faren i forbindelse med eventuell senere aggresjon.

Det er ikke mine «forenklinger» som Brandtzæg og Heim må tilbakevise, de må presentere argumenter som viser at Bushman og Andersons analyser er feilaktige, eller at deres konklusjoner er uriktige. Jeg kjenner til hvor streng referee-prosessen er i *American Psychologist*, og at artikkelen neppe ville nådd publisering med svakheter i design eller presentasjon.

I Andersons (2004) nyere metaundersøkelse over vold i dataspill var hovedtendensen at de som spilte voldelige dataspill utviste mer aggressiv atferd, mer aggressive tanker, mer aggressive følelser, et mer urolig nervesystem, og mindre tilbøyelighet til å hjelpe andre. For å se på om metodisk sett svakere undersøkelser kunne endre på hovedtendensen, ble studiene delt i de som tilfredsstilte strenge metodiske kriterier og de som var av svakere metodisk karakter, uten at dette endret resultatene.

Hva er voldsinnhold

Jeg er enig med Brandtzæg og Heim i at det ofte er vanskelig å definere hva som er voldsinnhold, og at en i noen undersøkelser kan undres på om det er omfattende TV-titting i seg selv som er skadelig. I en fersk undersøkelse har Johnson og medarbeidere (2004) vist at ungdommer som ser mer enn tre timer fjernsyn per dag har øket risiko for hyppige søvnproblemer i tidlig voksenalder. Denne risikoen holder seg når de kontrollerer for en rekke andre forhold. De viste også at ungdom som reduserte sin TV-titting til mindre enn en time per dag, opplevde reduksjon i risikoen for senere søvnproblemer.

Brandtzæg og Heim skriver at «hvilken effekt vold i mediene har på barn vet vi ikke før vi har gjort grundige langtidsstudier som studerer ulik medie-bruk og aggresjon over tid. I dag finnes ingen slike i Norge». De påpeker samtidig faren ved å overføre resultater fra USA til norske forhold. Det er jeg helt enig i. Men like etter trekker de frem en slik langtidsundersøkelse fra 2002, og kritiserer den for at den ikke har sett på TV-vold spesielt. Hvorfor ikke referere til den store undersøkelsen til Huesmann og medarbeidere (2003), som spesifikt undersøkte hva barn så av TV-programmer i alderen 6 til 10 år og så undersøkte voksen aggressiv atferd 15 år senere? Dette er en longitudinell studie med god bestemmelse av den «uavhengige variabelen», igjen publisert i et meget anerkjent tidsskrift (*Developmental Psychology*). Funnene var klare. Barns identifisering med aggressive samkjønn-modeller («characters») og barnas opplevelse av at TV-volden var realistisk, var statistisk signifikant korrelert med deres aggresjon som voksne. Dette gjaldt både menn og kvinner. En såkalt longitudinell strukturell modelleringsprosedyre tyder på at det er TV-tittingen som øker aggresjon og ikke omvendt.

Forfatterne påpeker at det spesielt er de yngre barna som er utsatte. De fremhever også at programmer der barna identifiserer seg med den som utfører volden, programmer der barnet opplever at scenene forteller om livet slik det er, og hvor gjerningsmannen belønnes for volden, har størst

negativ innvirkning. De påpeker også at medievolden kan påvirke barn fra enhver familie, at det ikke bare var såkalte «violence-prone» barn som påvirkes. Det er interessant at også disse forskerne bruker røykeparallellen:

«The psychological laws of observational learning, habituation/desensitization, priming, and excitation transfer are immutable and universal. It is not, as some have suggested, only the already violence-prone child who is likely to be affected. True, media violence is not going to turn an otherwise fine child into a violent criminal. But just as every cigarette one smokes increases a little bit the likelihood of a lung tumor some day, the theory supported by this research suggests that every violent TV show increases a little bit the likelihood of a child growing up to behave more aggressively in some situation» (Huesmann et al., 2003, s. 218).

Konklusjon

Vi er nok hjertens enige i de positive aspekter som nyere medier involverer. Som tenåringsfar er jeg fascinert over den sosiale kontaktflaten Internett innebærer. Det er like naturlig å chatte med en i Chicago som en i Rosendal. Vi er nok også enige i at barn må gis kompetanse til å håndtere medieverdenen på en god måte. Det vi er uenig om er hvor godt dokumentert sammenhengen mellom vold i mediene og barns aggresjon er. Jeg imøteser at Brandtzæg og Heim imøtegår de resultater som Bushman og Anderson (2002) og Anderson (2004) har presentert og påpeker svakheter ved disse studiene. Det er disse studiene jeg har referert til, og meg bekjent er deres vitenskapelige gehalt ikke blitt imøtegått fra psykologfaglig hold. Ellers synes jeg det er spennende med det tverrfaglige arbeidet som er i gang i Norge, men jeg er bekymret for at vi som psykologer skal bidra til ufarliggjøringen av vold i mediene ved at vi sier at det ikke er dokumentert en klar sammenheng mellom eksponering for vold i mediene og aggresjon. Da kan underholdningsindustrien få akkurat de argumentene de trenger for å fortsette den delen av virksomheten som har en påvist skadelig effekt.